

Zad. 1 (33 pkt)

- 1) W roku **1144** poświęcono chór kościoła opackiego w St-Denis, którego twórcą była opat Suger. Dzieło to stało się prototypem dla świątyń wznoszonych wg. tego wzoru. Którą część tego kościoła prezentuje il. nr.1

ambit, wieniec kaplic

- 2) W jakim stylu zbudowano tę budowlę

gotyk, gotyk katedralny

- 3) Jak nazywamy specyficzny dla tego stylu rodzaj konstrukcji (pokazany na il. 2), która rozwinęła się w tym stylu i umożliwiła wykonywanie sklepień o dużych rozpiętościach i na znacznych wysokościach: **system przyporowy**

- 4) Podaj nazwy elementów tego systemu zaznaczonych literami na il. 2.

- a) **filar międzynawowy**
- b) **służka**
- c) **triforium**
- d) **clerestorium**
- e) **żebra i wysklepki/sklepienie krzyżowo-żebrowe**
- f) **lęk przyporowy**
- g) **przypora/szkarpa**
- h) **pinakiel /fiala**
- i) **rzygacz/ gargulec**

- 5) Na il. 3 widnieje fasada katedry w **REIMS**. Uzupełnij właściwymi terminami opis fasady.

Fasada stanowiła główną i najbardziej efektowną elewację katedry gotyckiej. Monumentalna i niezwykle bogato zdobiona pełniła funkcje reprezentacyjne wobec całego budynku. Ozdobiona licznymi rzeźbami i ornamentami roślinnymi, zwierzęcymi i geometrycznymi, skrywała rozbudowany program treściowy, zwany ogólnie **programem ikonograficznym**, odnoszący się najczęściej do wezwania katedry i niosący przesłanie o charakterze religijnym i politycznym.

Dolną partię fasady zajmują trzy monumentalne **portale**. Środkowy przedzielony jest pionową przegrodą, zwaną **TRUMEAU**. Każdy z nich zamknięty jest ostrołukowymi, pokrytymi dekoracją rzeźbiarską **archiwoltami**, a pole ponad wejściem wypełniają **tympanony** z umieszczonymi w nich kamiennymi dekoracjami (często pola te ozdobione są scenami rzeźbiarskimi). Ponad każdym wejściem znajdują się wydętne, trójkątne zwieńczenie zwane **wimpergami**, ozdobione kamiennymi wypustkami zwanymi **czołgankami** i zwieńczone kamiennymi **kwiatonami**.

Ponad strefą portali, w części centralnej, umieszczone zostało owalne okno zwane **rozetą**. Jego pole wypełnione jest kamiennym **maswerkiem**, który wypełniają ułożone z barwnych szyb przedstawienia zwane **witrażem**.

Powyżej znajduje się ciąg pełnoplastycznych figur zwany **galerią królów**. W fasadzie widoczne są pionowe elementy konstrukcyjne (których zadaniem jest wzmocnienie ściany oraz przenoszenie ciężaru sklepienia budowli na podłoże tj. grunt, fundament) zwane **szkarpami**, które zwieńczone są **pinaklami**, czyli małymi wieżyczkami często dekorowanymi elementami roślinnymi, których zadaniem jest dociążanie przypór, mające na celu zwiększenie kąta nachylenia wypadkowej siły rozporu idących ze sklepień i ciężaru.

Zastosowany system konstrukcyjny pozwolił na znaczną redukcję masy ścian i zastąpienie ich dużymi otworami okiennymi. W konsekwencji wnętrze uzyskało niespotykany w architekturze wcześniejszego stylu efekt diafaniczności czyli **światlistości, jasności, przesycenia światłem**. Fasadę wieńczą dwie nieprzykryte

hełmami wieże. Fasadę wieńczy trójkątny **szczyt** wypełniony powtarzającymi się ornamentami w formie **czteroliścia**. W wieżach mieszczą się ostrołukowe otwory okienne zwieńczone **trójkątnymi wimpergami**. Prześwity okien wypełnione są kamienną **dekoracją maswerkową**.

Zad. 2 (13 pkt)

Gotycki styl w malarstwie tablicowym prezentują włoscy malarze ze Sieny, głównie **Duccio i Simone Martini**, którzy w swoich dziełach kontynuowali tradycje malarstwa **bizantyjskiego**, ale jednocześnie dodali do przedstawień dworską elegancję. Za ich sprawą sztywna sztuka Bizancjum została stopniowo wypierana przez malarstwo bardziej giętkie i barwne. Duccio co prawda poszukiwał nowego wyrazu i zachowywał tradycyjną technikę, ale urozmaicił postacie, dodając delikatne gesty. Przykładem jest pochodzący z okresu **ducenta** obraz (il. 4) zwany **Madonna Rucellai**, reprezentujący typowe dla tego okresu cechy sztuki utrzymanej w gotycko-bizantyzującym stylu tj., **złote tło, zastygłe pozy i symetryczny układ** (uwaga tu 0 – 2 pkt.). Te cechy posiada także obraz na il. 5 **Zwiastowanie**, autorstwa **Simona Martiniego** z roku **1333**. Na przełomie 1340 i 1341 malarz ten udał się na dwór papieski do **Awinionu**. Jego synteza dworskiej elegancji i flamandzkiej dbałości o detale wpłynęła na artystów z krajów położonych na północ od Alp. Zaczęły powstawać centra sztuki, które szczególnie rozwinęły się w Czechach i Katalonii. Cechy dzieł włoskiego trecenta, przepojone swoistą elegancją inspirowały malarstwo i rzeźbę całej Europy i dały nazwę nurtowi w sztuce ok. 1400 zwanym **gotykiem dworskim, gotykiem międzynarodowym**, którego przykładem jest rzeźba na il. 6 **Piękna madonna z kościoła św. Doroty we Wrocławiu**.

Zad. 3 (12 pkt)

Artyści niderlandzcy uważani są za prekursorów renesansu. Za sprawą braci **Huberta i Jana van Eycków** powstał nowy styl, zaprezentowany w **Ołtarzu Gandawskim** znanym pod nazwą **Adoracja Mistycznego Baranka** z roku **1432**.

Dzieło na il. 7 przedstawia **historię Odkupienia**. Główny obraz ukazuje **adorację stojącego na ołtarzu Baranka**, z którego piersi do kielicha tryska krew. Ku niemu ze wszystkich stron podążają święci i wybrani Starego i Nowego Testamentu. Tłem jest pejzaż symbolizujący **Niebiańską Jerozolimę**. Na pierwszym planie znajduje się tryskająca fontanna, która symbolizuje **fons vitae - z łac. fontanna życia, źródło wody żywej**, w górnej części znajdują się: w centrum **Chrystus Tronujący**, a po bokach **Maryja Panna, św. Jan Chrzciciel**, dalej – muzykujące **anioly** oraz **Adam i Ewa**. Tematyka ołtarza osadzona jest w tradycji sztuki gotyckiej, jednak sposób przedstawienia detali, realizm postaci i modelunek światłocieniowy znacznie od niej się różnią i sprawiają, że dzieło swym nowatorstwem zapowiada nowy styl w sztuce – renesans.

Zad. 4 (7pkt)

Przełom w malarstwie (jak nazywamy technikę z il. 8) **miniaturowym** nastąpił pod koniec XIV i na początku XV wieku dzięki zamówieniom króla **Karola V** i jego braci, zwłaszcza **Jana de Berry**. Szczytowym osiągnięciem był bogato iluminowany rękopis rozpoczęty w 1411 roku przez **braci Limbourg** – który znany jest pod nazwą **Bardzo bogate godzinki księcia de Berry**. Oprócz godziniek do Najświętszej Marii Panny z hymnami, psalmami i modlitwami, w rękopisie zamieszczony został kalendarz ze scenami (uwaga tu 1 lub 2 pkt.) **na temat każdego miesiąca oraz kalendarz słoneczny z zodiakami i planetami**. Zaznaczono w nim kolorem ważniejsze święta kościelne i lokalne.

Zad. 5 (4 pkt)

Rozpoznaj treści przedstawione w dziełach sztuki (il. 9, 10, 11, 12), podaj źródło literackie przedstawienia:

1. sąd ostateczny, Apokalipsa św. Jana
2. zwiastowanie z jednorożcem, Ew. św. Łukasza, Pieśń nad pieśniami
3. św. Jerzy walczący ze smakiem (wiwernem). Złota legenda Jakuba de Voragine
4. opowieści o Lancelocie, królu Arturze, zamku Camelot i Rycerzach Okrągłego Stołu, Legenda arturiańska

Zad. 6 (8 pkt)

Podaj autora, datę powstania i miejsce przechowywania powyższego dzieła sztuki (il. 13).
Dokonaj interpretacji ikonograficznej dzieła.

Ołtarz Portinari

Hugo van der Goes

Galeria Uffizi - Florencja

Analiza ikonograficzna (wskaż przynajmniej 5 elementów, choć możesz więcej zawartych na obrazie o znaczeniu symbolicznym – ikonograficznym). *(uwaga tu punktacja od 1 do 5)*

Motywy klęczącej Marii (sugerujący jej dziewictwo oraz bezbolesny poród) i Dzieciątka spoczywającego na ziemi zostały zapożyczone przede wszystkim z dwóch źródeł literackich: *Meditationes Vitae Christi* Pseudo-Bonawentury i *Revelationes* św. Brygidy Szwedzkiej. U Pseudo-Bonawentury Matka Boska rodzi bezboleśnie stojąc. Dopiero po porodzie, gdy złożyła Syna na sianie modliła się na klęczkach. Z kolei w wizji św. Brygidy Maria rodzi w pozycji klęczącej.

Ściągnięty, cudowny w swej prostocie chodak św. Józefa, stanowi odniesienie do Biblii i Mojżesza ściągającego obuwie przed Krzewem Gorejącym. Św. Cyryl Aleksandryjski tłumaczył ów gest faktem, iż obuwie zostało wykonane z martwego zwierzęcia, dlatego uznawano je za nieczyste. Z kolei św. Grzegorz z Nazjanzu twierdził, iż ten kto chce dotknąć Ziemi Świętej musi zdjąć obuwie, bowiem oddzielałoby go ono od Boga.

Po pierwsze ważną symbolikę zawierają same rośliny: snop zboża stanowi odniesienie do Chrystusa – Chleba Eucharystycznego, lilia symbolizuje czystość i nienaruszalność Marii, irysy wyobrażały Mękę Chrystusa, ale z uwagi na fakt, iż nazwa „irys” oznacza w języku greckim „tęczę” mogły także odnosić się do N. M. Panny określonej przez Amadeusza z Lozanny jako „kolorowa tęcza rozkwitająca wśród obłoków” 5; czerwone goździki symbolizują Pasję Jezusa, podobnie jak fioleto orlików i fiołków. Jednocześnie orliki mogły dodatkowo symbolizować smutek i siedem boleści Marii, zaś fioleto oznaczał Jej pokorę i skromność.

Takie symboliczne ujęcie roślin nie wyczerpuje się, bowiem można je także rozpatrywać w kategoriach symboliki ilościowej: trzy goździki odnoszą się do trzech ran Chrystusa, siedem orlików to siedem boleści Marii oraz siedem darów Ducha Świętego, trzy irysy symbolizują Trójkę Świętą, zaś dwadzieścia fiołków to liczba osób adorujących na obrazie Dzieciątka Jezus

Zad. 7 (19 pkt)

We Francji najbardziej rozwinęła się romańska sztuka sakralna. Największy wpływ na przemiany w architekturze miała, niezachowana do dziś, bazylika opactwa benedyktyńskiego w **Cluny**, które było centrum reformy kościelnej, tzw. **Kongregacji Kluniackiej**.

Pierwszy klasztor, nazywany **Cluny I**, został konsekrowany w 927 roku. Szybko okazał się zbyt mały. Już ok. 955 r. rozpoczęto budowę nowego kościoła, który poświęcono w 981 r. Na początku XI wieku kościół przykryto sklepieniem **kolebkowym**, a od zachodu zbudowano znacznych rozmiarów **narteks** poprzedzający wejście do głównej przestrzeni kościoła. Gotowa budowla znana jest pod nazwą **Cluny II**. Szybko powiększająca się społeczność wymagała coraz większych budynków. Trzeci z kolei i ostatni kościół, budowany w latach **1088–1135** z inicjatywy opata Hugona, przez zakonnik Gunzo i jego pomocnikiem Hèzelona, był największym kościołem w Europie przed budową bazyliki św. Piotra w Rzymie (il.14).

Kościół był dostosowany do wymogów liturgii benedyktyńskiej – miał układ przestrzenny **bazylikowy**, posiadał pięć **naw**, jedenaście **przęseł**, podwójną nawę poprzeczną, czyli **transept** z **absydami**, oraz mieszczące ołtarz główny **prezbiterium** z **ambitem** otoczonym wieńcem **promienistych kaplic**. Od zachodu znajdował się 5-przęsłowy **narteks**, tak jak w budowli wcześniejszej, poprzedzony wieżami. Budowlę dekorowało osiem wież. Po raz pierwszy zastosowano trójkondygnacyjny podział nawy głównej z wysokimi ostrołukowymi **arkadami międzynawowymi** oraz powyżej **ślepyimi triforiami**.

Czy znasz późniejsze losy opactwa i kościoła opackiego? Co stało się z tą olbrzymią budowlą

W 1562 roku klasztor został splądrowany przez hugenotów. W 1790 roku, podczas rewolucji francuskiej, opactwo zamknięto, a w 1811 roku wraz z kościołem prawie w całości rozebrano

Zad. 8 (6 pkt)

Rozpoznaj poniższe budowle, w jakich miejscowościach się znajdują?

Il. 15 klasztor benedyktyński Maria Laach

Il. 16 katedra i kaplica Karola Wielkiego w Akwizgranie

Il. 17 katedra Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Pizie

Il. 18 Santa María del Naranco

Il. 19 Kolegiata św. Piotra i Pawła oraz Narodzenia NMP w Kruszwicy

Il. 20 Kościół Katedralny Jezusa Chrystusa, NMPy i Świętego Kutberta w Durham

Zad. 9 (11 pkt)

Uzupełnij poniższy opis:

Najcenniejszym zabytkiem polskiej rzeźby romańskiej są (il. 21) **brązowe Drzwi Gnieźnieńskie**, wykonane dla (miejsce) **katedry w Gnieźnie**, w (kiedy) **II poł. XII w.**, a znajdujące się dziś w jej gotyckim portalu zachodniego przęsła nawy południowej. Składają się z dwu skrzydeł nierównej wielkości i zostały odlane z **brązu lub stopu miedzi i cyny** metodą **wosku traconego**. Osobno zostały odlane kołaty, które przylutowano.

Rozpoznaj zaznaczone sceny z zabytku (kwatery i bordiura)

1. Scena osnuta jest wokół narodzin Wojciecha. Rozdzielona na dwa pola, ukazując matkę nowo narodzonego oraz jego samego, obmywanego przez położne w naczyniu o kształcie chrzcielnicy.
2. Scena ukazuje złożenie chorego dziecka na ołtarzu. Epizod ten opisany w najstarszych żywotach, był następstwem nagłej choroby nowonarodzonego. Zrozpaczeni rodzice, nie widząc poprawy, przeznaczając go, niby na ofiarę, do stanu duchownego. W świątyni dziecko w cudowny sposób odzyskało zdrowie i właśnie ten moment uzdrowienia przedstawia relief. Gdy Wojciech osiągnął wiek chłopcę, posłany został do szkoły w Magdeburgu.
3. Scena pokazuje przeniesienie ciała św. Wojciecha z Prus do Gniezna.
4. Cykl zamyka scena XVIII pokazująca złożenie do grobu ciała świętego. Z lewej strony ukazany jest Bolesław, którego postawa, z pochyloną, wspartą na ręce głową, wyraża żal po śmierci św. Wojciecha.
5. Łowca zajęcy – wyobrażenie konstelacji Oriona z psem Syriuszem. Polującym na zająca. Umieszczenie gwiazdozbioru obok nowonarodzonego zapowiada przyszłego bohatera Kościoła.
6. Z ostatnią sceną - złożenia relikwii męczennika do grobu w katedrze gnieźnieńskiej związane są: galopujący Centaur oraz Herkules walczący z ptakami stymfalijskimi. Są to alegorie bezbożników i heroicznego świętego, który stał się pogromcą pogaństwa i grzechu. Wydał im walkę, tak jak Herkules, który Arkadię uwolnił od zabójczych ptaków. Jednak walka z niewiernymi jest wieczna. Symbol Herkulesa stanowi wyraźny apel do wiernych, aby również i oni szli drogą świętego Wojciecha.

Zad. 10 (3 pkt)

Rozpoznaj i podaj datę powstania poniższych przykładów rzeźby średniowiecznej

Il. 22 Portal Królewski (Porta Regia), Chartres, po 1145 r.

Il. 23 Sarkofag księcia Henryka IV Prawego (Probusa), ok. 1300-1320

Il. 24 Ekkehard II i Uta von Ballenstedt – figury z katedry w Naumburg, ok. 1250